

Kuntoutuspsykoterapian webinaari 28.10.2020

vastaava asiantuntijalääkäri Tuula Metsä
lakimies Heidi Giss-Hannikainen
suunnittelija Eija Lehtinen
suunnittelija Virpi Palomäki

Mistä tänään puhumme?

- Miten kuntoutuspsykoterapia asemoituu kuntoutusprosessissa?
- Mitä reunaehtoja laki asettaa?
- Miten kuntoutuspsykoterapiaprosessi etenee?
- Mitä tietoja riittävä ja laadukas B-lausunto sisältää?

Miksi päivitystä tarvitaan?

- Sairastavuus on pysynyt ennallaan.
- Mielenterveyshäiriöiden aiheuttama **palvelutarve muuttuu jatkuvasti yhteiskunnan muutosten myötä** (3 megatrendiä: digitalisaatio, ilmastonmuutos ja työelämän murros, lisäksi mm. kansainvälisen politiikan jännitteet ja demokratian haasteet, some-maailman paineet ja elämän nopeatahtisuus).
- Asiakkaiden odotukset muuttuvat, apua haetaan entistä enemmän.
- Kustannuskehitys ja ammattilaisten riittävyys on haasteena.

Mielenterveyshäiriöiden vuosikustannukset

- Heikentyneen mielenterveyden vuosikustannukset Suomelle (OECD 2018) ovat **11 miljardia euroa (11 000 000 000 €)**.
    - terveydenhuolto (sairauspäivärahat lisääntyneet, n. 17 miljoonaa sairauslomapäivää / vuosi)
    - työkyvyttömyys (eläköityminen nuorena lisääntynyt)
    - vaikutukset tuottavuuteen ja omaisiin
- > n. 5,5 € / asukas / vrk

Kuntoutuspsykoterapian näkökulma päivitystarpeeseen

- Kuntoutuspsykoterapiaa hakevien ja saaneiden henkilöiden lukumäärät ovat nousseet vuodesta 2011 alkaen vuodesta toiseen yli 10 %.
- Kuntoutuspsykoterapiaa hakevat henkilöt joutuvat ajoittain etsimään sopivaa terapeuttia kohtuuttoman kauan.
- Psykoterapian tarve ja tarjonta ovat epätasapainossa.
- Osassa maata kuntoutuspsykoterapiaa käytetään paikkaamaan julkisen terveydenhuollon resurssipulaa.
- **Jatkossa haluamme entistä paremmin varmistaa sen, että kuntoutuspsykoterapiaa saavat juuri ne henkilöt, jotka sitä tarvitsevat, saavat sen oikea-aikaisesti ja silloin, kun he ovat valmiita ja kykeneviä siitä hyötymään.**

Miksi juuri nyt? 1/3

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020–2022 ohjelmalla on viisi tavoitetta:

- Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden parantaminen
- Toiminnan painotuksen siirtäminen raskaista palveluista **ehkäisevään ja ennakoivaan** työhön
- Palveluiden **laadun ja vaikuttavuuden** parantaminen
- Palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen
- Kustannusten nousun hillitseminen

Miksi juuri nyt? 2/3

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa **vahvistetaan**

- psykoterapioiden ja ehkäisevien sekä hoidollisten psykososiaalisten menetelmien saatavuutta perusterveydenhuollossa kaikille ikäryhmille
- perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyörakennetta häiriöiden tunnistamisen ja interventioiden toteuttamisen tueksi

Miksi juuri nyt ? 3/3

Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030:

- Mielenterveys pääomana
- Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa
- Mielenterveysoikeudet
- Ihmisen tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut
- Hyvä mielenterveysjohtaminen

Vuosina 2020-22 toimeenpano painottuu palvelujen kehittämiseen, itsemurhien ehkäisyohjelman käynnistämiseen ja mielenterveysosaamisen lisäämiseen ihmisten arkiympäristössä osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

Palveluiden **laatu** terveydenhuollossa

(Institute of Medicine (IOM). Crossing the Quality Chasm: A New Health System for the 21st Century. Washington, D.C.: National Academy Press; 2001.)

- **Tehokkuus** ; resurssien hyvä hyödyntäminen
- **Turvallisuus**; hoidon hyöty vs. riskit maksimoidaan, ts. hoito ei saa olla tautia pahempi
- **Oikea-aikaisuus**; hoito ei viivästy, mutta ei ole ennenaikaistakaan
- **Potilaskeskeisyys**; toimitaan potilas, ei järjestelmä edellä
- **Oikeudenmukaisuus**; hoito määräytyy potilaan tilanteen mukaan
- **Vaikuttavuus/kustannusvaikuttavuus**; hoito tuottaa terveyshyötyä ja käytetty resurssi on järkevässä suhteessa hyötyyn

Sosiaali- ja terveydenhuollon kustannus-vaikuttavuus: Peruskäsitteet

PANOKSET

PROSESSI

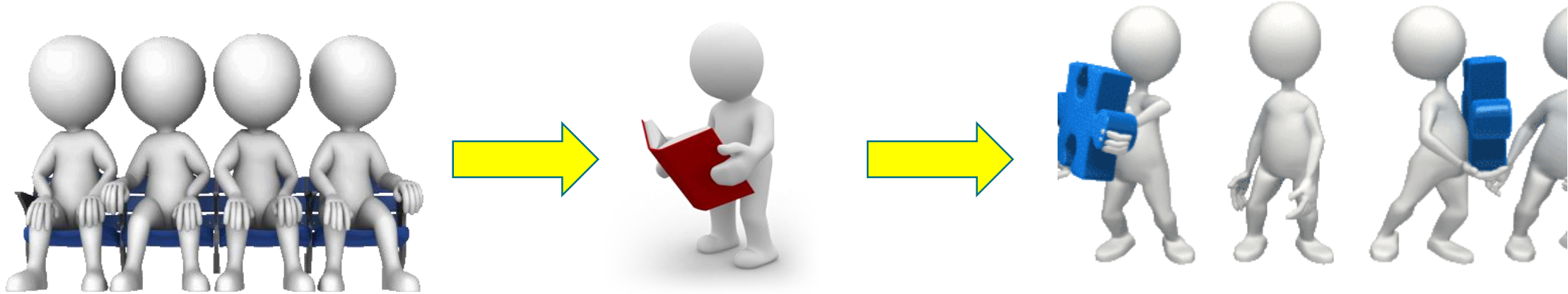
VÄLITUOTOS

LOPPUTUOTOS/
TERVEYSVAIKUTUS

TUOTTAVUUS

KUSTANNUS-
VAIKUTTAVUUS

Kustannus-vaikuttavuus on tärkeää, sillä:

Resurssit ovat
rajalliset

Tieto
vaikuttavuudesta
auttaa
kohdentamaan
resurssit...

... tehokkaasti ja
oikeudenmukaisesti

Kuntoutuspsykoterapian kuntoutuspalvelujen kustannukset (milj. euroa), kuntoutujat sekä tilastojakson kustannukset kuntoutujaa kohti (euroa)

Laki ja toimenpide	Aika		
	2018	2019	Muutos-%
Kuntoutuspalvelukustannukset (milj. euroa)			
Kuntoutuspsykoterapia	78,7	87,3	11,1
-Aikuisten psykoterapia	58,0	65,3	12,5
-Nuorten psykoterapia	20,6	22,0	6,9
Kuntoutujat			
Kuntoutuspsykoterapia	43 978	50 392	14,6
-Aikuisten psykoterapia	32 553	37 865	16,3
-Nuorten psykoterapia	11 494	12 595	9,6
Tilastojakson kustannukset kuntoutujaa kohti, euroa			
Kuntoutuspsykoterapia	1 789	1 733	-3,1
-Aikuisten psykoterapia	1 783	1 725	-3,3
-Nuorten psykoterapia	1 791	1 747	-2,4

Lakiperusta kuntoutuspsykoterapialle 1/2

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (566/2005)

Kuntoutuspsykoterapian korvaaminen (11a §)

- Kansaneläkelaitos korvaa 16–67-vuotiaan vakuutetun **työ- tai opiskelukyvyn tukemiseksi** tai parantamiseksi tarkoituksenmukaista kuntoutuspsykoterapiaa, jos asianmukaisesti **todettu ja diagnosoitu mielenterveydenhäiriö** uhkaa vakuutetun työ- tai opiskelukykyä.
- Kuntoutuspsykoterapian korvaaminen edellyttää, että vakuutettu on mielenterveyden häiriön toteamisen jälkeen ollut vähintään kolme kuukautta **asianmukaisessa hoidossa**. Asianmukaisella hoidolla tarkoitetaan terveydenhuollon yksikössä annettua hyvän hoitokäytännön mukaista hoitoa, johon sisältyy tarpeellinen lääketieteellinen, psykiatrinen ja psykoterapeuttinen tutkimus ja hoito. **Kuntoutuspsykoterapiaa ei korvata, jos käytettävissä olevat muut hoito- tai kuntoutusmuodot ovat riittäviä vakuutetun työ- ja opiskelukyvyn parantamiseksi tai palauttamiseksi.**
- Kuntoutuspsykoterapian tulee perustua kuntoutujan hoidosta vastaavassa terveydenhuollon yksikössä tehtyyn yksilölliseen kuntoutuksen tarpeen ja soveltuvuuden arvioon sekä kirjalliseen **kuntoutussuunnitelmaan, joka sisältää psykiatrian erikoislääkärin lausunnon**. Kuntoutussuunnitelmassa tulee perustella, miten vakuutetun hoito ja kuntoutuspsykoterapia muodostavat työ- ja opiskelukykyä tukevan tai parantavan toiminnallisen kokonaisuuden.

Lakiperusta kuntoutuspsykoterapialle 2/2

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista (566/2005)

Kuntoutuspsykoterapian sisältö (11b §)

- Kuntoutuspsykoterapiana korvataan **lääketieteellisesti perusteltua kuntouttavaa psykoterapiaa**. Kuntoutuspsykoterapian tulee olla hyvän kuntoutuskäytännön mukaista ja perustua erityisasiantuntemukseen ja erityisosaamiseen.
- Kuntoutuspsykoterapiaa korvataan enintään kolmen vuoden ajan. Vuodessa korvataan enintään 80 käyntikertaa ja kolmessa vuodessa enintään 200 käyntikertaa. **Erityisistä syistä** voidaan korvata uusi enintään kolme vuotta kestävä jakso **aikaisintaan viiden vuoden kuluttua** edellisen jakson päättymisestä.
- Edellä mainitun kuntoutuksen lisäksi Kansaneläkelaitos voi korvata 16–25-vuotiaan vakuutetun omaisen ohjauskäynnit, jos ne ovat tarpeellisia tuloksellisen kuntoutuspsykoterapian toteuttamiseksi. Ohjauskäyntien tarpeellisuus tulee perustella kuntoutussuunnitelmassa.

Myöntöedellytykset

- 16-67-vuotiaalle
- Edellyttää **asianmukaisesti todettua ja diagnosoitua mielenterveydenhäiriötä**, joka uhkaa työ- tai opiskelukykyä
- Tarkoituksenmukaista **työ- tai opiskelukyvyn tukemiseksi tai parantamiseksi**
  - Tavoitteena työ- tai opiskelukyvyn parantaminen, palauttaminen tai ylläpitäminen ja tämän seurauksena työllistyminen, työssä pysyminen, työhön palaaminen tai opintojen edistyminen taikka loppuun saattaminen
- Takana **vähintään kolme kuukautta asianmukaista hoitoa**
- **Muut hoito- tai kuntoutusmuodot eivät ole riittäviä työ- ja opiskelukyvyn parantamiseksi tai palauttamiseksi.**
- Edellyttää yksilöllistä kuntoutuksen tarpeen ja soveltuvuuden arviota sekä **kuntoutussuunnitelmaa**
- Vain **erityisistä syistä** voidaan korvata uusi enintään kolme vuotta kestävä jakso **aikaisintaan viiden vuoden** kuluttua edellisen jakson päättymisestä.
  - Erityinen syy: esim. erilaisten menetysten tai muiden kielteisten elämäntapahtumien, psykososiaalisesti kuormittavan elämäntilanteen, opintojen loppuunsaattamisen tai työelämään siirtymisen seurauksena vaikeutuneen aiemman mielenterveyden häiriön tai jonkin uuden mielenterveyden häiriön aiheuttama todellinen uhka asiakkaan työ- tai opiskelukyvylle

Kuntoutuspsykoterapian tarpeen arviointi 1/2

- Kuntoutuspsykoterapian **tarpeen arviointi on prosessi**, joka etenee hoidon aikana.
- Kuntoutuspsykoterapia voi alkaa vasta, kun asiakas on diagnosoinnin jälkeen saanut asianmukaista hoitoa vähintään kolmen kuukauden ajan.
- Potilaan pitää saada jo hoidon alkuvaiheessa tarvitsemaansa terapeutista hoitoa. Alkuvaiheen hoitoon voi kuulua esimerkiksi Käypä hoito -suosituksen mukaista lyhytpsykoterapiaa tai muuta psykososiaalista tukea.

Kuntoutuspsykoterapian tarpeen arviointi 2/2

- Kun asiakas on saanut asianmukaista lääketieteellistä ja terapeutista hoitoa vähintään kolmen kuukauden ajan, hoitava tahon arvioi kuntoutuspsykoterapian tarpeen.
- Lisäksi hoitava tahon arvioi, onko kuntoutuspsykoterapia **oikea-aikaista, ja onko potilas kykenevä kuntoutuspsykoterapiaan.**
(lisätietoa mielenterveystalo.fi, ammattilaisten osio,
"Opas psykoterapiaan ohjaamisesta ja psykoterapia-arvion tekemisestä")

Kuntoutussuunnitelma/B-lausunto

- Kuntoutussuunnitelmassa tulee olla **riittävät tiedot**, jotta Kela voi hoitaa lakisääteisen tehtävänsä > arvioida lakiin kirjattujen myöntöedellytysten täyttyminen.
- Hoitava taho määrittelee itse, **kuka ja miten tuotetaan tieto**, joka tarvitaan kuntoutussuunnitelmaan.
- Kaikissa mielenterveysasiakkaita hoitavissa yksiköissä on tärkeää määritellä, miten kuntoutuspsykoterapiaprosessi käytännössä etenee.
- Suunnitelma laaditaan asiakkaan hoidosta vastaavassa terveydenhuollon yksikössä, ja sen tulee sisältää psykiatrian, lasten-, nuoriso- tai oikeuspsykiatrian **erikoislääkärin arvio** diagnoosista ja kuntoutustarpeesta.
- Kuntoutuspsykoterapia-arviota tekevän lääkärin pitää **tavata potilas henkilökohtaisesti** joko kasvokkain tai etävastaanotolla.
- Kategoristen määrällisten vaatimusten sijaan keskitymme laatuun.

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 1/6

- Esitiedot
  - selvitys mielenterveyshäiriön kehityksestä ja nykytilanteesta
    - elämänhistorian merkittävimmät tapahtumat ja käännekohtat
    - traumaattiset elämäntapahtumat
  - sairauden aiheuttamat työkyvyttömyysjaksot
  - sairaalahoitovaiheet
  - lääkkeiden käyttö
  - **päihteiden käyttö**
  - muut sairaudet ja elämäntilanteeseen vaikuttavat asiat

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 2/6

- Nykytilanne
  - oireet ja toimintakyky
  - oireista ja toimintakyvystä tehdyt tutkimushavainnot
  - tulokset mahdollisista toimintakykymittareista
- Elämäntilanne ja työtilanne
  - tulokset mahdollisista työkykymittareista
- **Asianmukaisesti tehty diagnoosi mielenterveyshäiriöstä ICD-10-koodeineen**
- Mahdolliset **päihde-** ja muut diagnoosit ICD-10-koodeineen.

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 3/6

- Mitä hoito- ja kuntoutusmuotoja on käytetty tai pohdittu ennen kuntoutuspsykoterapiasuositusta?
- Miksi muut hoito- tai kuntoutusmuodot eivät ole riittäviä, tai miksi ne eivät muuten tule kysymykseen?
- Miten mielenterveyden häiriö vaikuttaa asiakkaan työ- tai opiskelukykyyneen?
- Miksi potilas tarvitsee kuntoutuspsykoterapiaa?
- Mitä tavoitteita kuntoutuspsykoterapialla on?

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 4/6

- Miten arvioit kuntoutuspsykoterapian vaikutusta potilaan opiskelu- tai työkykyyn?
- Millaisia aikaisemman hoidon ja kuntoutuksen tulokset ovat?
- Millaisia muutostoiveita asiakkaalla on?
  - kuvaile konkreettisia opiskelua tai työelämää koskevia tavoitteita.
- Onko asiakas valmis muuttamaan toimintaansa?
- Millaiset potilaan terapiaan liittyvät työskentelyvalmiudet ovat?
  - kykeneekö potilas vastavuoroiseen keskusteluun?
  - pystyykö potilas käsittelemään tunteitaan riittävän hallitusti?

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 5/6

- Terapian kesto ja vuosittainen käyntikertojen määrä
- Suosittelemasi psykoterapian **muoto ja suuntaus**
- Suunnitelma siitä, **kuinka potilaan hoito jatkuu kuntoutuspsykoterapian aikana** (psykiatrin, työterveyslääkärin tai muun hoitavan lääkärin seurannassa)
- Suositus 16–25-vuotiaan nuoren omaisen ohjauskäynneistä ja perustelut niiden tarpeellisuudesta

Mitä riittävä B-lausunto sisältää 6/6

- Kuntoutuspsykoterapian terapeutin nimi (jos tiedossa)
- sen terapeutin nimi, joka on mukana omaisten ohjauskäynneillä, jos hän on eri terapeutti kuin kuntoutujalla (jos terapeutit ovat jo tiedossa)
- **Hoitava psykiatri tai hoitovastuussa oleva julkisen terveydenhuollon yksikkö yhteystietoineen**
  - liitä mukaan suunnitelma psykiatrin tai muun hoitavan tahon, terapeutin ja kuntoutujan yhteistyöstä

Päihteet ja kuntoutuspsykoterapia 1/5

- Jokaisessa kuntoutuspsykoterapiaa varten tehdyssä **kuntoutussuunnitelmassa pitää olla päihdeanamneesi.**
- Kela voi korvata kuntoutuspsykoterapiaa, kun mahdollisen päihdeongelman hoito on siinä vaiheessa, että tuloksellinen kuntoutuspsykoterapia on mahdollinen.
- Jos arvioit, että asiakkaalla saattaa olla päihdeongelma, liitä kuntoutussuunnitelmaan tai B-lausuntoon selvitys laboratoriotuloksista tai huumeseulasta.

Päihteet ja kuntoutuspsykoterapia 2/5

Jos asiakkaalla on päihdeongelma, kuntoutussuunnitelmassa tulee olla vastaus seuraaviin kysymyksiin:

- **Onko kyse päihteiden viihde-, riski- vai ongelmakäytöstä?**
- Miten päihteiden käyttö vaikuttaa asiakkaan työ-, opiskelu- ja toimintakykyyn?
- Onko asiakkaan vaikea hoitaa velvollisuuksiaan krapulan takia?
- Onko asiakas usein pois töistä tai opiskelusta päihteiden käytön vuoksi?
- Liittyvätkö asiakkaan sosiaaliset kontaktit päihteiden käyttöön tai päihteiden käyttäjiin?

Päihteet ja kuntoutuspsykoterapia 3/5

- **Kohtuullinen** alkoholin käyttö tai **satunnainen** kannabiksen käyttö eivät ole esteitä kuntoutuspsykoterapian myöntämiselle.
- Sen sijaan **säännöllinen** (esimerkiksi viikoittainen) kannabiksen käyttö saattaa olla este kuntoutuspsykoterapian myöntämiselle. Muiden huumeiden satunnainenkin käyttö saattaa olla este kuntoutuspsykoterapian myöntämiselle.

Päihteet ja kuntoutuspsykoterapia 4/5

Jos potilaallasi on päihdeongelma, **mielenterveyshäiriön luotettava diagnosointi** edellyttää yleensä jotakin seuraavista tilanteista:

- potilas ei käytä päihteitä 4 viikkoon ennen diagnosointia
- mielenterveyshäiriön oireet ovat alkaneet ennen päihteiden käyttöä
- oireilua on päihteettömien jaksojen aikana
- oireet ovat pitkäkestoisia.

Jos potilas on käyttänyt huumeita pitkään tai runsaasti, mielenterveyshäiriön luotettava diagnosointi saattaa vaatia huomattavasti 4:ää viikkoa pidemmän päihteettömän jakson.

Päihteet ja kuntoutuspsykoterapia 5/5

Päihdeongelma pitää olla hoidossa niin, että se ei häiritse terapian tuloksellisuutta.

Vastaa kuntoutussuunnitelmassa seuraaviin kysymyksiin:

- Miten päihdeongelmaa on hoidettu?
- Millaisia tuloksia päihdeongelman hoidolla on saavutettu?
- Miten päihteiden käyttöä tai päihteettömyyttä seurataan?

Kuka voi tehdä lääkärinlausunnon 1.vuosi

- Jos asiakas hakee kuntoutuspsykoterapiaa ensimmäistä kertaa, kuntoutussuunnitelmassa pitää olla **psykiatrin, lasten-, nuoriso- tai oikeuspsykiatrin arvio potilaan diagnoosista ja kuntoutustarpeesta**. Psykiatrin kirjoittama B-lausunto riittää hakemuksen liitteeksi, jos se sisältää kuntoutussuunnitelmaa vastaavat tiedot.
- Julkisen terveydenhuollon psykiatrisissa yksiköissä psykiatria- tai muuhun lääketieteen alaan **erikoistumisopintoja suorittavien lääkäreiden lausunnot** hyväksytään. Erikoistumiskoulutuksen aikana erikoistumisopintoja suorittava lääkäri saa tarpeellisen ohjauksen opintojaan ohjaavalta psykiatrilta.
  - Lausuntoa allekirjoittaessa on hyvä mainita, että on erikoistuva lääkäri

Kuka voi tehdä lääkärinlausunnon 2. ja 3. vuosi

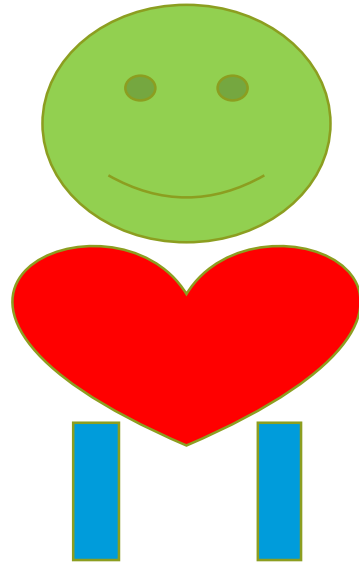
- Lausunto terapian toiselle tai kolmannelle vuodelle voi olla **asiakkaan kokonaishoidosta vastaavan lääkärin** (esimerkiksi työterveyslääkärin tai muun hoitavan lääkärin) antama, jos kuntoutus on edennyt suunnitelman mukaisesti. Muussa tapauksessa jatkohakemuksen liitteeksi tarvitaan psykiatrin lausunto.

Muista nämä keskeiset asiat

- Kuntoutuspsykoterapian myöntöedellytykset määritellään laissa.
  - Kuntoutuspsykoterapian tarpeen arviointi on prosessi, joka toteutuu **asianmukaisen hoidon** aikana.
  - Kuntoutussuunnitelman pitää sisältää **riittävät tiedot**, myös päihdeanamneesi.
  - Kuntoutuspsykoterapia-arvioita tehdessä on erityisesti arvioitava
    - kuntoutuspsykoterapian oikea-aikaisuutta
    - asiakkaan muutosvalmiutta
    - asiakkaan kykyä vastavuoroiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn
    - asiakkaan kykyä tunteiden tunnistamiseen ja niiden hallintaan
-

Kuinka saavutamme halutun tilan?

YMMÄRRYS

ASENNE

TOIMINTA

Yhteisellä visiolla, yhdessä tekemällä ja innostuneella asenteella eri toimijoiden kesken

Materiaali ja vastaukset kysymyksiin
löytyvät Kelan verkkosivulta
osoitteesta www.kela.fi/tapahtumat

Kiitos osallistumisesta ja
Hyvää syksyä!